

Fortidsminneforeningen
Kongsberg og Numedal lokallag

og *Kongsberg byhistorielag*

Til:

Kongsberg 15.03.2022

Kongsberg kommune
postboks 115
3602 Kongsberg

Høringsuttalelse:

Reguleringsplan til offentlig ettersyn, 501R Myntgata 14 (Berntsengården) og Nytorget

Sammendrag:

Det foreslåtte tiltaket omfatter flere bygningsstrukturer fra hjørnet Apotekergata/Myntgata og sørover, og vil ha store konsekvenser også for Nytorget. Innledningsvis vil vi bemerke at det burde ha vært en felles plan for denne og Myntgata 15 – «meieribygget». Disse to utbyggingene er så omfattende at alle parter ville ha tjent på det.

Nybygg i dette området bør i størst mulig grad bidra til byreparasjon. Det må derfor settes svært strenge krav til bygningens dimensjonering og høyder, materialbruk og utforming. Bebyggelse og anlegg skal gis en god estetisk utforming av høy kvalitet tilpasset omgivelsene og basert på bruk av varige materialer. Kirketorget 5, som ble bygget på 1980-tallet, er et eksempel til etterfølgelse. Vi vil fraråde formuleringen «*Ny bebyggelse vil kunne gis et nåtidig uttrykk ved utforming, slik at det klart går frem hva som er nytt og hva som er gammelt*». En utforming av et nytt bygg i tradisjonell stil vil være naturlig i dette området.

Lekeplass må ikke komme i veien for torgets opprinnelige funksjon som lett tilgjengelig og lettbrukt omsetningssted og møteplass. Planene om å bruke det til snødeponi bidrar til å marginalisere torget i de andre funksjonene. De foreslåtte endringene av bruken av Nytorget med lekeplass og snødeponi samt stengning av Chr. IVs gate, kombinert med skyggeeffektene av nybygget vil gjøre at torget fremstår som et mindre inviterende byrom og torg. På sikt vil torget kunne oppleves som en privatisert sone og en gårdsplass for den nye høye bebyggelsen. Det er ingen grunn til å tro at denne løsningen vil skape «liv og røre» eller revitalisere torget.

Alt i alt ville en ha fått en bedre prosess om en hadde valgt full konsekvensutredning. Foreningene ber derfor om at det gjennomføres full konsekvensutredning.

Vurdering:

Et høyt og kompakt bygg slik det fremstår, som en planlagt kontrasterende utforming i dette området, vil gjøre stor skade på et unikt og historisk bymiljø av nasjonal betydning. Vi mener dette ikke er en utforming som er tilpasset omgivelsene. Vi setter et spørsmålstegn ved de angitte sol- og skyggestudiene. Et fem-etasjers høybygg vil nødvendigvis medføre at det vil skygge for Nytorget i langt flere timer enn dagens bygg, og gjøre torget kaldere, mørkere og

mindre attraktivt som byrom. Dette er stikk i strid med det som sies å være intensjonen bak endringene. Dette er et historisk torg anlagt på 1880-tallet, og et tradisjonsrikt byrom som har vært enkelt tilgjengelig til fots og med kjøretøy helt siden da. Nytorget bør derfor beholdes som torg i den formen det har i dag. Det finnes en rekke tiltak kommunen kan gjøre for å stimulere til torghandel og tradisjonell bruk av byrommet.

Vi ber om at de endringene som planlegges, ivaretar byrommets opprinnelige uttrykk og funksjon, og at de historiske omgivelsene må sette premissene for nybygg på disse eiendommene. Høydene på nybygget må av disse grunner ikke overstige tre etasjer, og det må bygges saltak med takstein av tegl og vektlegges bruk av trepanel i overflatene slik som det er historisk tradisjon for i området.

Vi anser at de foreslåtte endringene er av en slik karakter at de utløser krav om konsekvensutredning jf. Pbl. Verneinteresser av nasjonal betydning foreligger i direkte nærhet i området omkring prosjektet og vil bli negativt påvirket. Man må også se på den kumulative effekten av andre foreslåtte prosjekter i det historiske miljøet på Vestsiden som for øyeblikket er under behandling. I sum gjør alt dette at en konsekvensutredning må være en selvfølge og et krav i en slik sak.

Nytorget og Berntsengården ligger midt i den opprinnelige gatestrukturen / kvadraturen på Vestsiden. Kvadraturen ble tegnet etter instruksjoner fra kong Christian IV da byen ble grunnlagt i 1624. Strukturen er inspirert av europeiske renessansebyers rettvinklede gatenett, og inneholder fra først av to, senere tre langgater og syv tverrgater. Slik ble bergstaden Kongsberg etablert, og dette området er starten på byen og vår nasjonale historie om utvinning av sølv.

Vestsiden er angitt som et kulturmiljø av nasjonal verdi, og er innført i Riksantikvarens NB!-register over særskilt viktige kulturmiljøer i Norge. Dette områdes status må være sentralt og bestemmende for all videre endring og nybygging i området. Berntsengården er bygget omkring 1840, og vi må anta at den har hatt en senempire-utforming slik som liknende nybygg fra denne tiden. Den er ombygget til sin nåværende form etter 1945. Bygningen er klassifisert som C i bevaringsplanen, og dette betyr at kommunen har vurdert at den har miljøverdi som en del av det helhetlige kulturmiljøet. De vurderingene som ligger til grunn for dette, ville ha blitt annerledes og angitt en mye høyere verneklasse (trolig A) om bygget hadde kunnet tilbakeføres til sitt opprinnelige stiluttrykk fra 1840. Denne muligheten er trolig fullt gjennomførbar, og bør derfor i det minste utredes.

Fotografier fra 1930-tallet viser Berntsengården som en del av det karakteristiske taklandskapet som er et fast innslag i Kongsbergs historiske bygningsmiljø og særegenhet. Bygningsvolumene i området er innenfor samme skala. De fleste bygg er i to etasjer, og gir området et enhetlig preg innen det særegne bymiljøet på Vestsiden.

Fylkeskonservatoren har tidligere anbefalt å tilbakeføre bygningen til opprinnelig uttrykk. Vi deler denne anbefalingen og ber om at utvikler legger tilbakeføring inn som en del av planen for utvikling av eiendommen. Dette vil kunne fungere som en byreparasjon, og vil styrke det historiske bygningsmiljøet på Vestsiden, jf. Riksantikvarens bystrategi.

Myntgata 14/Berntsengården er omgitt av unike og fredete og verneverdige bygninger. Mange av bygningene i området fra rundt 1810/15 blir omtalt som eksempler på den særegne Kongsberg-empiren som en stående arkitekturhistorie av nasjonal betydning.

Det var den unge nasjonen Norges aller første arkitektmiljø som tegnet byggene som ble satt opp etter bybrannen i 1810. Det er i seg selv en grunn til å behandle dette historiske området med respekt og la den historiske bebyggelsen sette premissene for det som skal endres her.

Om kulturmiljøet på Vestsiden

Vestsiden har samlet sett høy kulturhistorisk verdi, høy kildeverdi og høy opplevelsesverdi. Det er et historisk bymiljø knyttet opp til Sølvverkets etablering og drift. Norges første universitet ligger her, sammen med den monumentale barokkirken og kirketorget, og gatestrukturen med alle bygningene. - Nye tiltak i dette området må være så lite inngripende som mulig og tilpasses det eksisterende kulturhistoriske miljøet i både volum, estetikk og materialbruk.

Riksantikvarens nye bystrategi anbefaler mer tilpasning og mindre kontraster ved etablering av ny bebyggelse i eksisterende kulturhistoriske miljø:

«Ivaretagelse av byenes historiske egenart og verdi (integritet) må både baseres på bevaring av eldre bebyggelse og på at man ved nye tiltak (nybygg, påbygg og tilbygg) viderefører de egenskapene og kvalitetene som kjennetegner det historiske bymiljøet. Dette gjelder særlig i de viktigste historiske bymiljøene (NB!-områdene). I de samme områdene skal lokal byggeskikk og regional egenart tillegges vesentlig betydning. I enhetlige, homogene områder skal kontrasterende uttrykk som ikke viderefører kulturmiljøets kvaliteter, unngås.»

Vestsiden er av Riksantikvaren definert som et viktig historisk bymiljø (NB!-område), og det må utvises særlige hensyn ved forvaltning og utvikling. Nye tiltak må innordne seg eksisterende bebyggelse og videreføre områdets særpreg. Særlig viktig i denne sammenheng er byggehøyder og volum, men også god formgivning, materialvalg og farger er viktig for å sikre samspill mellom gammelt og nytt. Dette fremgår også av bestemmelsene i sentrumsplanen, § 4.6 b): *«Nybygg og anlegg skal utformes med utgangspunkt i byens historiske bebyggelse, men samtidig tilføre bygningsmiljøet nye impulser. Bebyggelse og anlegg skal gis en god estetisk utforming av høy kvalitet tilpasset omgivelsene og basert på bruk av varige materialer.»*

Planarbeidet det legges opp til her overgår tålegrensene på Vestsidenplatået, og vil svekke både kunnskaps- og opplevelseskvalitetene i det eksisterende kulturmiljøet. Det vil fragmentere Vestsidens bygningshistoriske miljø.

Kulturminnefaglige anbefalinger

Bygningen som planlegges inn her er ikke tilpasset omkringliggende bebyggelse, verken i volum eller høyde. Den vil være ca 10 meter høyere enn dagens bygning, og vil dermed skape en visuell barriere i bysentrum. Det bør ikke tillates gesims- og mønehøyder som avviker

vesentlig fra høydene på nærliggende hovedbygninger, f-eks Apotekgården eller Mohagengården.

Slik dette nå planlegges vil bygget kaste skygge over store deler av Nytorget mye av dagen og særlig i vinterhalvåret. Det som tidligere var et lyst og inviterende byrom vil bli mørkt og ikke lenger definere området. Det er i andre prosjekter i området fremhevet av arkitekter og kommunen selv at det lett kan oppstå uheldige vindtunnelleffekter av høye bygg ved åpne plasser. Vi anbefaler at også dette utredes nærmere for Nytorget før man går videre.

Området er en viktig del av Kongsberg bys identitet og egenart og må behandles deretter.

Følgende kulturminnefaglige føringer må legges til grunn for planarbeidet:
Riksantikvarens bystrategi 2017-2020, Riksantikvarens NB!-register og veileder ,
Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027
Området er avsatt som et bevaringsområde – hensynssone c) bevaring av kulturmiljø i kommuneplanens arealdel og temaplan bevaring

Fortidsminneforeningen, Kongsberg og Numedal lokallag og Kongsberg Byhistorielag